

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
Македонија

Воронешки државен универзитет
Русија

Универзитет имени Гоце Делчева, г. Штип
Македонија

Воронежский государственный университет
Россия

Goce Delcev University in Stip
Macedonia

Voronezh State University
Russia

Прва меѓународна научна конференција

Первая международная научная конференция

First International Scientific Conference

ФИЛКО FILKO

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ

PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ
СБОРНИК СТАТЕЙ
CONFERENCE PROCEEDINGS

18-19 март 2016 / 18-19 марта 2016 / 18-19 March 2016

Штип

Штип

Stip

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип Македонија	Воронешки државен универзитет Русија
Универзитет имени Гоце Делчева, г. Штип Македонија	Воронежский государственный университет Россия
Goce Delcev University in Stip Macedonia	Voronezh State University Russia

Прва меѓународна научна конференција Первая международная научная конференция

First International Scientific Conference

Ф И Л К О F I L K O

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ
PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ
СБОРНИК СТАТЕЙ
CONFERENCE PROCEEDINGS

18-19 март 2016 / 18-19 марта 2016 / 18-19 March 2016
Штип Штип Stip

ОРГАНИЗАЦИСКИ КОМИТЕТ

Драгана Кузмановска, Филолошки факултет при УГД
Олга А. Бердникова, Филолошки факултет при ВГУ
Светлана Јакимовска, Филолошки факултет при УГД
Татјана А. Тернова, Филолошки факултет при ВГУ
Виолета Димова, Филолошки факултет при УГД
Генадиј Ф. Ковалов, Филолошки факултет при ВГУ
Лариса В. Рибачева, Филолошки факултет при ВГУ
Костадин Голаков, Филолошки факултет при УГД

МЕЃУНАРОДЕН ПРОГРАМСКИ КОМИТЕТ

Виолета Димова (Македонија)
Марија Кусевска (Македонија)
Ева Ѓорѓиевска (Македонија)
Даниела Коцева (Македонија)
Силвана Симоска (Македонија)
Софија Заболотнаја (Русија)
Лариса В. Рибачева (Русија)
Татјана А. Тернова (Русија)
Волфганг Моч (Германија)
Габриела Б. Клајн (Италија)
Карин Руке-Брутен (Франција)
Танван Тонтат (Франција)
Јулиа Дончева, (Бугарија)
Нецати Демир, (Турција)
Зеки Ѓурел, (Турција)
Ахмед Ѓуншен (Турција)
Олег Н. Фенчук (Белорусија)
Данијела Костадиновиќ (Србија)
Тамара Валчиќ- Булиќ (Србија)
Селена Станковиќ (Србија)
Реа Лујиќ (Хрватска)
Биљана Мариќ (Босна и Херцеговина)
Душко Певуља (БиХ)

Технички секретар
Татјана Уланска
Марија Тодорова

Главен и одговорен уредник
Драгана Кузмановска

Јазично уредување
Даница Атанасовска-Гаврилова (македонски јазик)
Софија Заболотнаја (руски јазик)
Биљана Иванова (англиски јазик)

Техничко уредување
Костадин Голаков
Славе Димитров

Адреса на организацискиот комитет:
Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А
Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. Македонија

Воронешки државен универзитет
Филолошки факултет
г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Русија
Е-пошта: filko.conference@gmail.com
Веб-страница: <http://js.ugd.edu.mk/index.php/fe>

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”, Скопје

316.7(062)

МЕЃУНАРОДНА научна конференција филологија, култура и образование
(1; 2016 ; Штип)

Зборник на трудови / Прва меѓународна научна конференција
филологија, култура и образование, 18-19 март 2016, Штип = Сборник
статей / Первая международная научная конференц, 18-19 марта
2016, Штип = Conference proceedings / First International Scientific
Conference, 18-19 March 2016, Stip. - Штип : Универзитет “Гоце
Делчев”, 2016. - 1119 стр. ; 21 см

Трудови на мак., рус. и англ. јазик. - Библиографија кон трудовите

ISBN 978-608-244-308-9

1. Насп. ств. насл. - I. Международная научная конференц
(1; 2016 ; Штип) види Меѓународна научна конференција филологија,
култура и образование (1 ; 2016 ; Штип). - II. First International
Scientific Conference (1 ; 2016 ; Схтип) види Меѓународна научна
конференција филологија, култура и образование (1 ; 2016 ; Штип)
а) Културологија - Собери
COBISS.MK-ID 101960202

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Драгана Кузмановска, Филологический факультет при УГД
Ольга А. Бердникова, Филологический факультет при ВГУ
Светлана Якимовска, Филологический факультет при УГД
Татьяна А. Тернова, Филологический факультет при ВГУ
Виолета Димова, Филологический факультет при УГД
Геннадий Ф. Ковалев, Филологический факультет при ВГУ
Лариса В. Рыбачева, Филологический факультет при ВГУ
Костадин Голаков, Филологический факультет при УГД

МЕЖДУНАРОДНАЯ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Виолета Димова (Македония)
Мария Кусевска (Македония)
Ева Гёргиевска (Македония)
Даниела Коцева (Македония)
Силвана Симоска (Македония)
Софья Заболотная (Россия)
Лариса В. Рыбачева (Россия)
Татьяна А. Тернова (Россия)
Волфганг Моч (Германия)
Габриелла Б. Клейн (Италия)
Карин Рукэ-Брутэн (Франция)
Танван Тонтат (Франция)
Юлиа Дончева (Болгария)
Неджати Демир (Турция)
Зеки Гюрел (Турция)
Ахмед Гюншен (Турция)
Олег Н. Фенчук (Беларусь)
Даниела Костадинович (Сербия)
Тамара Валчич- Булич (Сербия)
Селена Станкович (Сербия)
Реа Луйич (Хорватия)
Биляна Марич (Босния и Херцеговина)
Душко Певуля (Босния и Херцеговина)

Ученый секретарь

Татьяна Уланска
Мария Тодорова

Главный редактор
Драгана Кузмановска

Языковая редакция
Даница Атанасовска-Гаврилова (македонский язык)
Софья Заболотная (русский язык)
Биляна Иванова (английский язык)

Техническое редактирование
Костадин Голаков
Славе Димитров

Адрес организационного комитета
Университет им. Гоце Делчева – Штип
Филологический факультет
ул. „Крсте Мисирков“ д. 10-А
Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. Македония

Воронежский государственный университет
Филологический факультет
г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Россия
Э-почта: filko.conference@gmail.com
Веб-сайт: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

EDITORIAL STAFF

Dragana Kuzmanovska, Faculty of Philology, UGD
Olga A. Berdnikova, Faculty of Philology, VGU
Svetlana Jakimovska, Faculty of Philology, UGD
Tatyana A. Ternova, Faculty of Philology, VGU
Violeta Dimova, Faculty of Philology, UGD
Genadiy F. Kovalyov, Faculty of Philology, VGU
Larisa V. Rybatcheva, Faculty of Philology, VGU
Kostadin Golakov, Faculty of Philology, UGD

INTERNATIONAL EDITORIAL BOARD

Violeta Dimova (Macedonia)
Marija Kusevska (Macedonia)
Eva Gjorgjievska (Macedonia)
Daniela Koceva (Macedonia)
Silvana Simoska (Macedonia)
Sofya Zabolotnaya (Russia)
Larisa V. Rybatcheva (Russia)
Tatyana A. Ternova (Russia)
Wolfgang Motch (Germany)
Gabriella B. Klein (Italy)
Karine Rouquet-Brutin (France)
That Thanh-Vân Ton (France)
Yulia Doncheva (Bulgaria)
Necati Demir (Turkey)
Zeki Gurel (Turkey)
Ahmed Gunshen (Turkey)
Oleg N. Fenchuk (Belarus)
Danijela Kostadinovic (Serbia)
Tamara Valchic-Bulic (Serbia)
Selena Stankovic (Serbia)
Rea Lujic (Croatia)
Biljana Maric (Bosnia and Herzegovina)
Dushko Pevulja (Bosnia and Herzegovina)

Conference secretary

Tatjana Ulanska
Marija Todorova

Editor in Chief

Dragana Kuzmanovska

Language editor

Danica Atanasovska-Gavrilova (Macedonian)

Sofya Zabolotnaya (Russian)

Biljana Ivanova (English)

Address of the Organizational Committee

Goce Delcev University - Stip

Faulty of Philology

Krste Misirkov St. 10-A

PO Box 201, Stip - 2000, Republic of Macedonia

Voronezh State Universiy

Faculty of Philology

10 pl. Lenina, Voronezh, 394006, Russia

E-mail: filko.conference@gmail.com

Web-site: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

СОДРЖИНА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

1. Andonova Albena - FORMATION OF COMMUNICATIVE COMPETENCE AT WORK IN A SMALL GROUP.....	17
2. Асимопулос Панайиотис - УМЕНЬШИТЕЛЬНЫЕ СУФФИКСЫ: СОПОСТАВИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ МОРФОСЕМАНТИЧЕСКИХ ОСОБЕННОСТЕЙ В СОВРЕМЕННОМ ГРЕЧЕСКОМ, РУССКОМ И СЕРБСКОМ ЯЗЫКАХ	23
3. Vabic – Vjelic Olgica - APPLICATION OF POETRY WORKSHOPS IN KINDERGARTEN	33
4. Басовска Мери, Ивановска Билјана - НАЧИНИ НА ИЗРАЗУВАЊЕ НА ГОВОРНИОТ ЧИН БАРАЊЕ ВО ЈАЗИЧНИОТ ПАР ГЕРМАНСКИ – МАКЕДОНСКИ	41
5. Белчев Толе, Младеноски Ранко - МЕТАЛИТЕРАТУРНИТЕ СЕГМЕНТИ ВО „ТЕАТАРСКИ РОМАН“ НА БУЛГАКОВ И ВО „ВЕШТИЦА“ НА АНДОНОВСКИ	51
6. Бердникова Ольга - НОВЫЕ РЕАЛИСТЫ» В СОВРЕМЕННОЙ РУССКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ	61
7. Бизоев Никола - ВАЛОРИЗАЦИЈА НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО ВО ИСТОЧНА МАКЕДОНИЈА	71
8. Бијелиќ Бисера – ИМАГОЛОШКИТЕ СЛИКИ ЗА ИСТОКОТ И ЗАПАДОТ ВО ДРАМИТЕ НА ДЕЈАН ДУКОВСКИ И ГОРАН СТЕФАНОВСКИ	81
9. Божиновски Александар, Методијески Дејан - ИНФОРМАЦИОНИТЕ СИСТЕМИ ЗА ПРИВАТНО СМЕСТУВАЊЕ КАКО ФАКТОР ЗА КУЛТУРНОТО ЗНАЧЕЊЕ НА ТУРИЗМОТ	93
10. Величковска Родна - КУЛТУРНА СОРАБОТКА МЕЃУ РУСИЈА И МАКЕДОНИЈА ИЗРАЗЕНА ПРЕКУ ЗАПОЗНАВАЊЕ НА КУЛТУРНИТЕ ВРЕДНОСТИ НА ОБРЕДНО-ПЕЈАЧКИТЕ ЖАНРОВИ	101
11. Веновска-Антевска Снежана - ПРАГМАТСКО-КОГНИТИВНИОТ АСПЕКТ НА ЛЕКСИЧКОСЕМАНТИЧКИТЕ КАРАКТЕРИСТИКИ ЗА ИЗРАЗУВАЊЕ НА МОДАЛНОСТА ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК	111
12. Власова Марина - ЭЛЕМЕНТЫ СОКРАТИЧЕСКОГО ДИАЛОГА В ФИЛЬМЕ ДЖИМА ДЖАРМУША «КОФЕ И СИГАРЕТЫ»	119
13. Гилова Лидија - ЕВАЛУАЦИЈА НА РАБОТАТА НА УЧИЛИШТЕТО ВО ПОДРАЧЈЕТО – ПОЛОЖБА НА УЧЕНИЦИТЕ	125
14. Грачева Жанна – МАРКЕМАЛОГИЈА И ОПРЕДЕЛЕНИЕ АВТОРСТВА ТЕКСТА	135
15. Грујовска Сашка - NOMINA AGENTIS ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК	141

16. Ghentulescu Raluca - METAPHORS IN TECHNICAL-SCIENTIFIC TEXTS	147
17. Demir Necati - PETROGLYPHS AS A SOURCE OF URAL-ALTAIC PEOPLE'S LANGUAGE, HISTORY AND CULTURE	155
18. Денкова Јованка - АНИМАЛИЗМОТ КАКО ТЕМА ВО КНИЖЕВНОСТА ЗА ДЕЦА	163
19. Дѳгтева Јрославна - ЧУЖОЈ ВЗГЛЯД КАК МЕЖДИСЦИПЛИНАРНАЯ ПРОБЛЕМА	171
20. Димова Виолета - РЕЦЕПЦИЈАТА НА РУСКИТЕ ПИСАТЕЛИ ВО НАСТАВАТА ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК И ЛИТЕРАТУРА	179
21. Dimova Mariya, Milcheva Hristina - THE TRAINING OF GERIATRIC SPECIALISTS IN MEDICAL COLLEGE AT TRAKIA UNIVERSITY, STARA ZAGORA, BULGARIA - IMPORTANT TOOL OF SOCIAL POLICY FOR ACHIEVING BETTER QUALITY OF LIFE FOR OLD PEOPLE	185
22. Донев Драган – ПРОБЛЕМИ СО ПРИБЕЛЕЖУВАЊЕ НА СТУДЕНТИТЕ ПРИ КОНСЕКУТИВНО ТОЛКУВАЊЕ	191
23. Ѓорѓиева Димова Марија – НАРАТИВНИ ХИЈАЗМИ: КНИЖЕВНОСТА КАКО ИСТОРИЈА, ИСТОРИЈАТА КАКО КНИЖЕВНОСТ	199
24. Ѓорѓиевска Ева, Маролова Даринка - КРИЗАТА НА ИСТОРИЈАТА И НА КНИЖЕВНИОТ ЛИК ВО РОМАНОТ „ЧОВЕК БЕЗ СВОЈСТВА“ НА РОБЕРТ МУЗИЛ	209
25. Заболотная Софђа - ИМЯ КАК ХРОНОТОП: О КЛЮЧЕВЫХ ТОЧКАХ ПОНИМАНИЯ ТЕКСТА	217
26. Зайналова Лариса - СОХРАНЕНИЕ ОСОБЕННОСТЕЙ ЭКСПРЕССИВНОГО СИНТАКСИСА С. ДАЛИ В ПЕРЕВОДНОЙ ЛИТЕРАТУРЕ (НА ПРИМЕРЕ ПРОИЗВЕДЕНИЙ С. ДАЛИ).....	225
27. Зарецкая Виктория - КОНЦЕПТ МЕССИИ В СОВРЕМЕННОЙ РУССКОЙ ПРОЗЕ (НА МАТЕРИАЛЕ РОМАНА Д. РУБИНОЙ «ВОТ ИДЕТ МЕССИЯ!»)	231
28. Ivanova Biljana, Kuzmanovska Dragana, Kirova Snezana - PREFIX NEGATION IN ENGLISH, GERMAN, AND MACEDONIAN LANGUAGE IN THE TEACHING PROCESS - ANALYSIS OF EXPLICIT LEXICAL PREFIX NEGATIONS	237
29. Ивановска Билјана, Кусевска Марија, Даскаловска Нина - ГОВОРНИОТ ЧИН БАРАЊЕ И МОДАЛНОСТА КАКО НЕГОВА КАРАКТЕРИСТИКА ВО МЕЃУЈАЗИКОТ НА МАКЕДОНСКИТЕ ИЗУЧУВАЧИ ПО СТРАНСКИ ЈАЗИК	247
30. Ивановска Лела - УЛОГАТА НА СТУДЕНТИТЕ ВО ПРОЦЕСОТ НА ЕВАЛВАЦИЈА НА НАСТАВНИОТ КАДАР	255
31. Игнатовска – Димитрова Христина – КУЛТУРНА МЕДИЈАЦИЈА ВО ПРОЦЕСОТ НА АФИРМАЦИЈА НА ЕВРОПСКИОТ, РЕЛИГИСКИ ИДЕНТИТЕТ	263
32. Iliev Krste, Pop-Zarjeva Natalija - THEMATIC AND TEXTUAL COMPARISON OF THE TRAGEDIES HAMLET BY WILLIAM SHAKESPEARE AND ANTIGONE BY SOPHOCLES.....	275

33. Иљина Татьяна - ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СЛУЖЕБНЫХ СЛОВ В РУССКИХ И АНГЛИЙСКИХ СЛОЖНОПОДЧИНЕННЫХ ПРЕДЛОЖЕНИЯХ: ТРУДНОСТИ ПЕРЕВОДА	283
34. Iskrev Dimitar - KEY CHARACTERISTICS OF SUCCESSFUL EDUCATIONAL COUNSELING OF SCHOOL'S CLASS.....	291
35. Jakimovska Svetlana - ON TRANSLATION OF CHURCH-SLAVONIC ORTHODOX TERMS IN FRENCH.....	297
36. Jankova Natka, Jovcheska Silvana - THE ART OF BUSINESS ENGLISH	307
37. Јованов Јане - ПЕРСПЕКТИВИ ЗА НОВИ УЧЕБНИЦИ ПО СТРАНСКИ ЈАЗИК	315
38. Јованов Јане, Ромашевска Катерина - „ИЗГУБЕНАТА ГЕНЕРАЦИЈА“ – „ИЗГУБЕНА“ НИЗ ИСКУСТВАТА И ЗНАЧЕЊЕТО.....	323
39. Јорданов Киро, Чапова Загорка - ВЛИЈАНИЕТО НА СОЦИЈАЛНИТЕ МРЕЖИ ВРЗ НАСТАВАТА И ОДНОСОТ НАСТАВНИК – УЧЕНИК.....	333
40. Јосимовска Верица - КНИЖЕВНОСТА КАКО СВЕДОК НА ИСТОРИЈАТА	345
41. Југрева Марија - ДИСТОПИСКА ЛИТЕРАТУРА – ПРЕДВЕСНИК НА ИДНИНАТА ИЛИ САМО ТРЕНД ВО МОДЕРНАТА ЛИТЕРАТУРА.....	351
42. Караниколова-Чочоровска Луси - ЖЕНСКИОТ ИДЕНТИТЕТ И МЕНТАЛИТЕТ НА ЕДНА РУСКА И ЕДНА МАКЕДОНСКА АНА (ИЛИ: ЗА РОДОВАТА „ДРУГОСТ“ НА ТОЛСТОЕВАТА „АНА КАРЕНИНА“ И НА „АНА“ НА ЈОВАН КОТЕСКИ).....	357
43. Касаповска-Чадловска Милена - КОНСТРУКЦИИ СО АТРИБУТИВНИ ГЛАГОЛИ ВО ФРАНЦУСКИОТ ЈАЗИК И НИВНИТЕ ЕКВИВАЛЕНТИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК.....	365
44. Кеџан Ана - WAS CATHERINE EARNSHAW A VAMPIRE? A REVISITING OF WUTHERING HEIGHTS.....	377
45. Китанов Блаже, Китанова Ирена – ТАЈНАТА НА РУЖАТА ВО МАЛИОТ ПРИНЦ НА ЕГЗИПЕРИ.....	385
46. Китанова Ирена, Петрова Ѓорѓева Емилија, Мирасчиева Снежана, Коцева Даниела – ЧИТАЊЕТО И РАБОТАТА СО ТЕКСТ ВО ОДДЕЛЕНСКА НАСТАВА.....	393
47. Ковалев Геннадий - К ВОПРОСУ ОБ АВТОБИОГРАФИЗМЕ В РОМАНЕ А.С.ПУШКИНА «ЕВГЕНИЙ ОНЕГИН».....	401
48. Кожинкова Весна - КОСМОПОЛИТИЗМОТ ВО ТВОРЕШТВОТО НА КОЛБЕ И ЛАФАЗАНОВСКИ.....	409
49. Коробов-Латынцев Андрей - «СМЕРТЬ УНИВЕРСИТЕТА» РЕКОНСТРУКЦИЈА ФИЛОСОФИИ ОБРАЗОВАНИЯ ФРИДРИХА НИЦШЕ (ПО РАБОТЕ «ЛЕКЦИИ О БУДУЩНОСТИ УНИВЕРСИТЕТА»).....	417
50. Коцева Весна, Тодорова Марија, Уланска Татјана - ПРЕГЛЕД НА КРИТИЧКИТЕ ИНТЕРПРЕТАЦИИ НА КРЕШЕНОВИОТ МОДЕЛ НА УСВОЈУВАЊЕ/УЧЕЊЕ НА НЕМАЈЧИН ЈАЗИК.....	423
51. Коцева Даниела, Мирасчиева Снежана, Петрова-Ѓорѓева Емилија, Китанова Ирена - КУЛТУРА, ГЛОБАЛИЗАЦИЈА, ИДЕНТИТЕТ	431

52. Krsteva Marija - BIOGRAPHICAL FICTIONS ABOUT THE GREAT AMERICAN AUTHORS F. SCOTT FITZGERALD AND ERNEST HEMINGWAY	439
53. Кузмановска Драгана, Шекеринова Емилија - ИНФОРМАЦИСКИ И КОМУНИКАЦИСКИ ТЕХНОЛОГИИ ВО СОВРЕМЕНАТА НАСТАВА ВО СРЕДНИТЕ УЧИЛИШТА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	449
54. Kurteshi Voglushe, Gulevska Valentina - COMPARATIVE MONITORING OF BEHAVIOR OF PROBLEMATIC PUPILS IN KOSOVO AND MACEDONIA	457
55. Kyrchanoff Maksym W. - LITERATURIZING MODERNIZATIONS IN PRE- AND POST-MODERN SOCIETIES: DESTRUCTION OF ARCHAICNESS IN CONTEXTS OF INTELLECTUAL OPPOSITIONS OF BARBARISM AND CIVILIZATION CATEGORIES IN HISTORICAL TIME	463
56. Kyuchukova Sylvia - INCLUSION OF CHILDREN RAISED IN INSTITUTIONS TO THE DEVELOPMENTS IN THE SPHERE OF HEALTH BEHAVIOR.....	475
57. Лапыгина Мария – СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ЛЕКСИЧЕСКИХ СРЕДСТВ СОЗДАНИЯ ПОЛОЖИТЕЛЬНОГО ИМИДЖА ПОЛИТИКА В РУССКИХ И СЕРБСКИХ СМИ	483
58. Леонтиќ Марија - A1 и A2 ЗАЕДНИЧКИ РЕФЕРЕНТНИ РАМНИШТА НА ЗАЕДНИЧКАТА ЕВРОПСКА РЕФЕРЕНТНА РАМКА ЗА ЈАЗИЦИ И НИВНАТА ПРИМЕНА ПРИ ПОДГОТВУВАЊЕ УЧЕБНИЦИ ЗА УЧЕЊЕ ТУРСКИ ЈАЗИК ВО ТУРЦИЈА И ВО МАКЕДОНИЈА	489
59. Мајхошев Андон – ГОВОР НА ОМРАЗА ВО ТРАДИЦИОНАЛНИТЕ МЕДИУМИ ВО РМ. ПРИМЕРИ ОД РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	501
60. Макаријоска Лилјана, Ѓорѓиоска Жаклина - ЦРКОВНОСЛОВЕНСКИТЕ ЛЕКСИЧКИ ЕЛЕМЕНТИ ВО ПОЕЗИЈАТА НА МИХАИЛ РЕНЦОВ	509
61. Малинов Зоранчо - ШТИП, „ЧЕТ’РСЕ“ И УНЕСКО - КАКО ДА СЕ ИСКОРИСТИ ВПИШУВАЊЕТО НА ШТИПСКИОТ ОБИЧАЈ НА СВЕТСКАТА РЕПРЕЗЕНТАТИВНА ЛИСТА НА НЕМАТЕРИЈАЛНО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО	515
62. Мануковска Татјана – ЗИМНИЕ СВЯТКИ В С. ПЕРШИНО И СИНИЕ ЛИПЈАГИ НИЖНЕДЕВИЦКОГО РАЙОНА ВОРОНЕЖСКОЙ ОБЛАСТИ.....	523
63. Марковиќ Михајло, Новотни Соња - ЗА НЕКОИ СЛОВЕНСКИ ЈАЗИЦИ (МИНАТО, СЕГАШНОСТ И ИДНИНА)	533
64. Меркулова Инна - ПАРАМЕТРИЧЕСКИЈ АНАЛИЗ ЛЕКСИКИ МАКЕДОНСКОГО ЈАЗИКА	541
65. Меркулова Ирина, Марјана Розенфелд - ЯЗЫКОВАЯ ИГРА В РОССИЙСКИХ РЕКЛАМНЫХ ТЕКСТАХ	549
66. Методијески Дејан, Голаков Костадин - ПРЕГЛЕД НА ПОЗНАЧАЈНИТЕ ТУРИСТИЧКИ ВОДИЧИ	555
67. Мирасчиева Снежана, Коцева Даниела, Петрова-Ѓорѓева Емилија, Китанова Ирена - ПОВРЗАНОСТА МЕЃУ ОБРАЗОВАНИЕТО, ПРАКТИКАТА И ВОСПИТНО-ОБРАЗОВНИТЕ ЦЕЛИ ВО ОПШТЕСТВЕН КОНТЕКСТ	565

68. Мирчева-Бошевска Билјана - МОЖНОСТИ И НАЧИНИ ЗА ПРЕВОД НА ФРАЗЕМИТЕ	573
69. Михайлова Елена, Цзяннань Чжан - КОНЦЕПТ «МУЗЫКА» В ТВОРЧЕСТВЕ С.В. РАХМАНИНОВА В КОНТЕКСТЕ РАЗЛИЧНЫХ ИСКУССТВ	581
70. Михајловиќ Костадиновска Сања – МЕТАФОРИТЕ ЗА ДОН КИХОТ ВО МАКЕДОНСКИ КОНТЕКСТ	591
71. Молчанова Н. - АСТРАЛЬНИЙ КОСМОС КОНСТАНТИНА БАЛЬМОНТА	605
72. Moretti Violeta - LATIN PROVERBS AS A TWO-WAY ROAD OF CULTURAL TRANSFER	615
73. Нацев Трајче, Веселинов Драган - КУЛТУРНАТА ИСТОРИЈА НА ШТИП ВО ПРАИСТОРИЈАТА	623
74. Недюрмагомедов Георгий - СОДЕРЖАНИЕ ТЕОРИЙ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ СТАРШЕКЛАСНИКОВ РЕАЛИЗУЕМЫХ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ В ШКОЛАХ СЕВЕРНОГО КАВКАЗА	631
75. Ниами Емил - ПОЛИТКОРЕКТНОСТА ВО МАКЕДОНСКАТА ЈАЗИЧНА СРЕДИНА	639
76. Никодиновски Звонко - СЕМИОЛОГИЈАТА НА ЖЕНАТА ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК - ЖЕНАТА ВООПШТО И ФИЗИЧКИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ЖЕНАТА	645
77. Николовска Кристина - ПОЕТСКИОТ БЛЕСОК НА ГЕНАДИЈ АЛГИ ВО МАКЕДОНСКИ КОНТЕКСТ	655
78. Ничева Весна, Ашкилова Маја, Иванова Адријана - ПРОФЕСИОНАЛНИОТ ИДЕНТИТЕТ НА НАСТАВНИКОТ – КОМПЕТЕНТЕН НАСТАВНИК НА 21- ВЕК	663
79. Новотни Соња, Марковиќ Михајло - КОНТРАСТИВНОСТ НА ДИЈАХРОНИЈАТА НА МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК ПРИКАЖАН ПРЕКУ СТАРОСЛОВЕНСКИТЕ РАКОПИСИ	669
80. Орлов Алексей - ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ ПОРТРЕТ РЕВОЛЮЦИИ В КНИГЕ ИВАНА БУНИНА «ОКАЯННЫЕ ДНИ»	681
81. Петрова Снежана – ИНТЕРКУЛТУРНОСТА ВО КОМУНИКАЦИЈАТА (РАЗМИСЛУВАЊА ЗА КУЛТУРНО-ЦИВИЛИЗАЦИСКИТЕ И ОБРАЗОВНИТЕ ПЕРСПЕКТИВИ)	691
82. Петрова-Ѓорѓева Емилија, Коцев Митко - ВОСПИТНАТА ФУНКЦИЈА НА УЧИЛИШТЕТО ВО СОВРЕМЕНОТО ОПШТЕСТВО	699
83. Петрова-Ѓорѓева Емилија, Мирасчиева Снежана, Китанова Ирена, Коцева Даниела - СОВРЕМЕНОТО УЧИЛИШТЕ КАКО ОРГАНИЗАЦИСКИ СИСТЕМ	707
84. Петрова-Џамбазова Снежана – МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК ВО ТЕЛЕВИЗИСКИТЕ РЕКЛАМНИ ПОРАКИ	713
85. Петровска-Кузманова Катерина - МАКЕДОНСКИТЕ ОБРЕДНИ ПОВОРКИ ВО ИСТРАЖУВАЊАТА НА НИКИТА ИЛИЧ ТОЛСТОЈ	719

86. Popova Ana - THE REPRESENTATION OF ST. NICHOLAS THE WARM-HEARTED PROTECTOR AND ST. SIMEON THE STILYTES IN THE CHURCH OF ST. GEORGE AT POLOŠKO	727
87. Pop-Zarjeva Natalija, Iliev Krste - THE BYRONIC HERO: EMERGENCE, ISSUES OF DEFINITION AND HIS PROGENIES	741
88. Попоска Соња - АКЦЕНТОТ И АКЦЕНТСКИТЕ ЦЕЛОСТИ ВО ЈАЗИКОТ НА МЕДИУМИТЕ	749
89. Правдина Ирина - КОНТРАСТИВНИЙ АНАЛИЗ ТЕРМИНОВ РОДСТВА В ДИАХРОНИЧЕСКОМ АСПЕКТЕ (НА МАТЕРИАЛЕ РУССКОГО И СЕРБСКОГО ЯЗЫКОВ).....	759
90. Пресилска Јасмина – ВЛИЈАНИЕТО НА ФРАНЦИЈА И ФРАНЦУСКИОТ ЈАЗИК ВРЗ РАЗВОЈОТ НА ОБРАЗОВАНИЕТО И КУЛТУРАТА ВО БИТОЛА	765
91. Продановска Весна - ВАЖНОСТА И ПРИОДИТЕ ПРИ ПРЕДАВАЊАТА ПО ПРАВИЛЕН ИЗГОВОР ВО ИЗУЧУВАЊЕТО НА АНГЛИСКИОТ КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИК.....	775
92. Пухова Татјана - РАСТИТЕЛЬНЫЕ ОБРАЗЫ В ВОРОНЕЖСКИХ КАЛЕНДАРНЫХ ОБРЯДАХ	785
93. Ramadanski Draginja L. - SOVIET BOOK OF THE DEAD	797
94. Ряполов Сергей - ВВЕДЕНИЕ В ФИЛОСОФИЮ» ВАСИЛИЯ НИКОЛАЕВИЧА КАРПОВА И ФОРМИРОВАНИЕ ОРИГИНАЛЬНОЙ РУССКОЙ ФИЛОСОФСКОЙ ТРАДИЦИИ	805
95. Сандева Васка, Деспот Катерина - АРХИТЕКТОНСКИ ЗАВЕСИ ВО ПРОСТОР ПРИЧИНА ЗА ДРАМАТИЧНОСТ ВО ПРОСТОР.....	817
96. Сидорук Екатерина - «МАССОВЫЙ» ЧЕЛОВЕК В КОНТЕКСТЕ РОЕВОЙ ЖИЗНИ (НА ПРИМЕРЕ ПОВЕСТИ «ГОЛУБОЕ И КРАСНОЕ», РАССКАЗА «КЛЮЧАРЕВ И АЛИМУШКИН»)	825
97. Симионска Магдалена - МОРФОСИНТАКСАТА И МЕСТОПОЛОЖБАТА НА ПРИЛОШКИТЕ ОПРЕДЕЛБИ ЗА НАЧИН ВО АНГЛИСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК	829
98. Симоска Силвана – ГЕРМАНСКО-МАКЕДОНСКИ ЗАЕМКИ И/ИЛИ ЛАЖНИ ПАРОВИ.....	839
99. Sîrbu Otilia - BETWEEN SACRED AND PROFANE.....	857
100. Smilkova Viktorija - INTER-LINGUSTIC ANALYSYS OF APOLOGIES IN MACEDONIAN AND ENGLISH	863
101. Ставрева Веселиновска Снежна, Кирова Снежана - КОРЕЛАЦИЈА И ИНТЕГРАЦИЈА НА НАСТАВНИТЕ СОДРЖИНИ СО ЕКОЛОШКА ТЕМАТИКА НА ЧАСОВИТЕ ПО АНГЛИСКИ ЈАЗИК ВО ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ ВО Р. МАКЕДОНИЈА	877
102. Стојанов Трајче - ДОСТОЕВСКИ КАКО ЛИТЕРАЛИЗАЦИЈА НА ФИЛОСОФИЈАТА НА СОЛОВЈОВ	887

103. Стојаноска Иванова Татјана, Анастасовски Иван, Томевска Илиевска Елизабета - ИНТЕРКУЛТУРНИОТ ДИЈАЛОГ И СПОРТОТ	899
104. Сулејмани Умит, Челик Махмут - МЕТОДИ И ТЕХНИКИ НА ЧАСОВИТЕ ПО ТУРСКИ ЈАЗИК И КНИЖЕВНОСТ СПОРЕД ПРОЦЕСИТЕ НА КОГНИТИВНОТО УЧЕЊЕ	905
105. Тамкина Вера - МУЗЕЙНОЕ ЕКСПОНИРОВАНИЕ КАК ХУДОЖЕСТВЕННА ПРАКТИКА НА СОВРЕМЕННОМ ЕТАПЕ.....	915
106. Танеска Александра П., Здравковска-Адамова Благојка - ИСКАЖУВАЊЕ МИНАТОСТ СО СУМ И ИМАМ-КОНСТРУКЦИИТЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК СО ОСВРТ НА НИВНИТЕ ЕКВИВАЛЕНТИ ВО АЛБАНСКИОТ ЈАЗИК.....	923
107. Тантуровска Лидија - „МАША И МЕДВЕДЪ“ НА МАКЕДОНСКИ	933
108. Тасевска Марица - ЗАСТАПЕНОСТА НА ГЕРМАНСКИТЕ ЈАЗИЧНИ ВАРИЕТИТЕ ВО АВСТРИЈА ВО УЧЕБНИЦИТЕ ПО ГЕРМАНСКИ Ј АЗИК КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИК „SCHRITTE INTERNATIONAL“.....	943
109. Тернова Татјана - ИСТОРИЧЕСКАЯ КОНЦЕПЦИЈА А. МАРИЕНГОФА В РОМАНЕ «ЕКАТЕРИНА»	951
110. Тефова Маја Ѓ. - ВОСПИТНО-ОБРАЗОВЕН ПРОЦЕС / НАСТАВАТА ДЕНЕС	959
111. That Thanh-Vân Ton – LA COMMUNE DE PARIS: UNE PAGE D’HISTOIRE MÉCONNUE, DÉFORMÉE VOIRE OUBILÉE.....	971
112. Тихонова Ольга - ОСНОВЫ ТИПОЛОГИИ И ЭВОЛЮЦИЈА РОМАНТИЧЕСКОГО ГЕРОЯ В ЛИТЕРАТУРЕ XIX ВЕКА	979
113. Тодорова Марија, Коцева Весна - ШПАНСКИОТ ЈАЗИК ВО ВИСОКОТО ОБРАЗОВАНИЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА.....	989
114. Тоевски Свето - ЗНАЧЕЊЕТО НА СОВРЕМЕНИТЕ ПЕДАГОШКИ ТЕОРИИ И НА ЕФЕКТИВНАТА ИНТЕРАКТИВНА НАСТАВА - ПОГЛЕД НА ПРАКСАТА НА МАКЕДОНСКИТЕ ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТИ И НА ЈАЗИЧНИОТ ОДДЕЛ НА МИТ ИНСТИТУТОТ	997
115. Трајкова Мира - АКЦИОНА ПЕРСПЕКТИВА ВО УЧЕБНИЦИТЕ ЗА НАСТАВАТА ПО ФРАНЦУСКИ КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИК: AGENDA И VITET	1017
116. Уланска Татјана, Кузмановска Драгана, Кирова Снежана - СЕМАНТИЧКА СПОРЕДБА НА ТЕРМИНОЛОГИЈАТА НА СРОДСТВО ВО АНГЛИСКИОТ И ГЕРМАНСКИОТ СО МАКЕДОНСКИОТ И СРПСКИОТ ЈАЗИК	1029
117. Фролова Анна - ЯЗЫК КЛАССИКИ И ЯЗЫК СОВРЕМЕННОСТИ В ПЬЕСАХ-РЕМЕЙКАХ С. КУЗНЕЦОВА И О. БОГАЕВА «НЕТ ПОВЕСТИ ПЕЧАЛЬНЕЕ НА СВЕТЕ...» И С. ЖАТИНА «РОМЕО И ДЖУЛЬЕТТА: ВОРОНЕЖСКИЕ СТРАДАНИЯ».....	1035
118. Холина Дарња - ЭКСПРЕССИВНЫЙ СИНТАКСИС В ПОЭЗИИ У.Б. ЙЕЙТСА.....	1043

119. Хохонин Дмитрий - МЕТАФОРИЧЕСКОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ НАИМЕНОВАНИЙ ЛИЦ, СВЯЗАННЫХ С МУЗЫКАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ И ПРОФЕССИЕЙ	1053
120. Христовска Соња – ЈАЗИКОТ ВО МОИТЕ СОНОВИ И СОНОВИТЕ НА МОИТЕ БЛИСКИ	1063
121. Цветановски Гоце - МАКЕДОНСКИ ЕКВИВАЛЕНТИ НА НЕКОИ РУСКИ ФРАЗЕОЛОГИЗМИ	1071
122. Цубалевска Мери - АСПЕКТИ НА ПРОУЧУВАЊЕ НА СТАРΟΣЛОВЕНСКАТА ЛЕКСИКА	1079
123. Челик Махмут, Сулејмани Умит - КРИТИЧКИ ОСВРТ КОН ЗБИРКАТА РАСКАЗИ „СЕДМОГЛАВИОТ ЏИН“ НА МУСТАФА КАРАХАСАН	1089
124. Чернобаева Алла - ПРЕДСТАВЛЕНИЯ О ГРЕХЕ И О ВОЗМЕЗДИИ В ВОРОНЕЖСКИХ ДУХОВНЫХ СТИХАХ	1097
125. Чуносова Ирина - РАЗВИТИЕ ВЫРАЗИТЕЛЬНОСТИ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ: ПРАКТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ	1103
126. Швецова Ольга - ЯЗЫКОВОЙ ОБРАЗ АНТИУЧЁНОГО (НА МАТЕРИАЛЕ ПОВЕСТИ И. ГРЕКОВОЙ «КАФЕДРА»).....	1109
127. Шутаров Васко - ДИНАМИЗИРАЊЕ НА КУЛТУРНАТА ДИПЛОМАТИЈА ВО РУСКО-МАКЕДОНСКИТЕ ОДНОСИ, НАЈНОВИ ПОКАЗАТЕЛИ.....	1117

АСПЕКТИ НА ПРОУЧУВАЊЕ НА СТАРОСЛОВЕНСКАТА ЛЕКСИКА

Мери Цубалевска

редовен професор, Институт за македонски јазик
„Крсте Мисирков“, Скопје, m.cubalevska@yahoo.com

Апстракт

Старословенскиот јазик, првиот писмен јазик на словенските народи, одиграл важна улога во развитокот на културата на сите словенски народи и влијаел врз формирањето и развојот на сите словенски литературни јазици. Изучувањето на лексичкиот фонд на старословенскиот јазик од страна на еминентни имиња во славистиката и во македонската наука за јазикот нотира: генетска разнородност и варијабилност на лексиката. Лексиката е проучувана од повеќе аспекти, кои во одделни трудови различно се комбинираат. Од хронолошки аспект е вршена класификација на лексемите на архаизми и иновации и на примарни и секундарни зборови. Лексиката е проучувана и од аспект на преведувачката техника и карактеристичноста на определен избор на лексеми во рамките на одделни литературни школи. Лексиката, исто така е анализирана и од аспект на регионалната маркираност на лексемите. Според територијалната припадност, најопшта класификација е на јужнословенски и западнословенски дијалектен слој. Во некои трудови се применува и статистичкиот метод при истражување на лексиката на старословенските текстови. Сознанијата за црковнословенскиот лексички фонд во македонските текстови претставува значаен прилог кон научното документирање на македонскиот влог во развојот на средновековната писменост. Тие се потврда за историскиот континуитет на нашата културна историја, за лексичката поврзаност на црковнословенскиот јазик со современиот македонски јазик, односно со македонските дијалекти и секако, за единството на лексичкиот систем на дијахрониски план.

Клучни зборови: *старословенски јазик, лексика, хронолошки аспект, регионален аспект*

Црковнословенскиот јазик е писмен јазик со долга традиција на употреба во средновековната писменост во Македонија и во други православни средини, а неговата норма е во голема мера традиционална. Сепак оваа норма подлежи на еволуција и промени (Рибарова 2005:77–78). Како резултат на развојот на писмениот јазик и влијанијата на народниот јазик тој развива специфична структура. Во јазикот се наоѓаат јазични средства од различен тип во однос на дијалектната или стилската припадност.

Македонското ракописно наследство, а на прво место спомениците поврзани со дејноста на Охридскиот духовен и културен центар, стои во центарот на научниот интерес од самите почетоци на славистиката. Од бројните аспекти присутни при проучувањето на македонската средновековна писменост Рибарова (2005:41–56) забележува дека може да се изделат погледот кон минатото, кон претходната великоморавска етапа од развојот на словенската писменост, за чие проучување Охридскиот центар дава непроценливи материјали. Од друга страна тоа е погледот кон иднината, кон следните етапи од развојот на старословенската писменост, нејзините судбини и модификации.

Структурата на речничкиот фонд на еден ракопис зависи од повеќе фактори кои треба да се земаат предвид при неговата анализа, бидејќи тие се важни за објаснување на одделни специфичности. Несомнена е поврзаноста на застапениот речнички фонд со содржините кои во конкретниот текст требале да се пренесат. Со тоа е условена и застапеноста на одделни семантички сфери или полиња. На пр. во минејот се застапени повеќе жанровски разновидни целисти: химнографски состави, старозаветни содржини во паримиите, житијни состави, делови од типикот и секој од овие жанрови има свои специфичности поради што тие се разликуваат и во поглед на застапената лексика.

Македонските средновековни текстови претставуваат незаменлива основа за истражување на лексичкиот и на зборообразувачкиот систем на црковнословенскиот јазик. Богатиот лексички фонд на македонските црковнословенски текстови изобилува со илустративен материјал од областа на различни лексичко-семантички групи и овозможува нивна обработка од семантички и структурен аспект.

Старословенскиот јазик, првиот писмен јазик на словенските народи, одиграл важна улога во развитокот на културата на сите словенски народи и влијаел врз формирањето и развојот на сите словенски

литературни јазици. Важноста на проучувањето на лексичкиот состав на старословенскиот јазик редовно се истакнува.

Во славистиката интересот кон проучувањето на лексиката на старословенскиот јазик започнува доста рано. Генерации слависти постепено го составуваат и пополнуваат со нови детали мозаикот на сликата за создавањето на словенската писменост и за нејзината судбина низ вековите во разни средини.

Меѓутоа, и покрај долгата традиција на проучувањето, во постарите граматички прирачници лексиката по правило не се разгледува, а зборообразувањето во нив претставува составен дел на морфологијата. Дури во седумдесеттите и осумдесеттите години на минатиот век во граматиките на старословенскиот јазик почнува да се појавува и одделот за лексика. Така е на пр. во учебниците на (Кривчик, Можејко 1974:186–191, Вечерка 1984:203–220, Ѓорѓиќ 1975:214–218). Секој од овие учебници покажува различен пристап.

Можејко и Кривчик (1974:186–191) кратко се задржуваат на лексичкиот состав на старословенскиот јазик. Главно ги разгледуваат начините на збогатувањето на лексичкиот фонд засведочен во старите споменици. Укажуваат на развојот на синонимијата и на различни влијанија при збогатувањето на лексиката (главно грчки зборообразувачки варијанти).

Ѓорѓиќ (1975:214–218) исто така, сосема кратко се осврнува на лексиката од старословенскиот канон и во тие рамки го разгледува лексичкиот состав како простонароден и книжевен во поширока смисла, со забелешка дека народната лексика може да добие чисто книжевен карактер. Акцентот го става на лексичките дублети кои најлесно се утврдуваат со компарација на текстови со иста содржина. Одделно се осврнува на лексичките дублети од христијанската терминологија, а обрнува внимание и на потеклото на лексиката, на грцизми, на латинизми и германизми.

Краток, но сестран опис на старословенскиот лексички фонд содржи граматиката на Вечерка (1984:203–220). Во неа се дава информација за неговото потекло: слој на зборови од домашно потекло и посебно влијанието на другите јазици врз старословенската лексика. Во тие рамки акцентот се става врз грчкото влијание, но се изделуваат и зборови од латинско потекло, старогерманско и турко-татарско. Се посочуваат основните семантички групи застапени во старословенската лексика. Вечерка обрнува внимание и на промените на лексиката во текстовите во текот на нивното писмено традирање со кое е поврзана и појавата на

бројните синоними. Според тоа, описот на Вечерка ги опфаќа најважните аспекти присутни во досегашната литература.

Темелно значење за проучувањето на лексиката имаат капиталните трудови на Јагиќ (1918), кој прв детално се зафаќа со анализа на старословенската лексика и се обидува да даде научно издржан одговор на прашањето за лексичкиот состав на кирилометодиевскиот јазик. Тој се задржува врз разграничувањето на лексичките слоеви што се одразени во ракописите. Се обидува во синонимите и во лексичките дублети со кои во словенските ракописи се предава еден ист грчки збор, да ги изнајде оние зборови што биле употребени од првите преведувачи, т.е. да го издели најстариот слој во старословенската лексика. Меѓутоа, не дава објаснување зошто едната од лексичките варијанти треба да се смета за својство на првобитниот превод, а другата не. Неоспорна е неговата заслуга за изучувањето на лексиката на старословенскиот јазик, на зборообразувачките варијанти и воопшто во изучувањето на лексичките варијанти.

По Јагиќ старословенскиот лексички фонд е анализиран од поголем број истакнати научници меѓу кои ќе ги споменеме (Куљбакин 1940; Љвов 1966; Верешчагин 1971; 1972, Цејтлин 1966).

Изучувајќи го лексичкиот фонд на старословенскиот јазик, истражувачите истакнуваат дека тој се карактеризира со генетска разнородност и со варијабилност на лексиката. Овие две основни карактеристики се поврзани со општословенскиот карактер на старословенскиот и црковнословенскиот јазик (Kurz 1958:13–35; Толстой 1961:52–66) и со отвореноста на неговата лексичка норма. Тие се јавуваат како последица од употребата на старословенскиот јазик во разни словенски средини во кои доаѓа до адаптација на лексиката во зависност од потребите на средината. Покрај тоа, варијабилноста на лексиката се поврзува и со преведувачката техника (особено кај Верешчагин 1971) и потребите од стилската диференцијација (Вечерка 1999; Црвенковска 2006).

Долгата традиција во проучувањето на старословенската лексика овозможува појава на нови трудови кои се стремат кон синтеза и комплексен пристап. Така на пример Цејтлин (1977) врши лексиколошка анализа со цел да расветли еден од најважните раздели на лексиката, а тоа се продуктивните (мотивирани) зборови. Во анализата не ги зема предвид сите групи мотивирани зборови од старословенскиот јазик. Задача ѝ е да ги определи карактеристиките на определени мотивирани зборови и семантичките процеси во дадениот јазик. Согледува системски модели и

групи на зборови, како и архаизми и неологизми од една страна и особености на семантичката употреба на зборовите во старословенските споменици од друга страна. Се задржува на општите карактеристики на зборовниот состав на старословенскиот јазик, ги анализира суфиксалните именки во семантички категории со значење на лице и со апстрактно значење и сите видови двокомпонентни сложенки. Според авторката групирањето на лексемите строго различни по своите признаци од зборовните категории, дозволуваат со определена објективност да се диференцираат старословенските ракописи по нормите на зборовната семантика, кога во старословенскиот јазик немало лексичка норма.

Од хронолошки аспект е вршена класификација на лексемите на архаизми и иновации и на примарни и секундарни зборови. Притоа се покажува дека двете поделби не мораат да се поклопуваат, т.е. секој архаизам не мора да биде примарен збор и обратно. Овој пристап главно го застапува Јагиќ (1918). Подоцна, полемизирајќи со неутврденоста на критериумите, на овие аспекти обрнува внимание и Љвов (1966).

Лексиката е проучувана и од аспект на преведувачката техника и карактеристичноста на определен избор на лексеми во рамките на одделни литературни школи, како и од аспект на прашањето за заедничките лексички особености во литературните дела кои припаѓаат кон ист литературен круг или школа. Се одбележуваат карактеристични зборообразувачки специфичности, преферирање на определен вид лексика, пристап кон пренесувањето на туѓата лексика. Се зборува за делата кои припаѓаат на Моравската школа, а во нејзините рамки се разликуваат делата кои носат белег на Кириловиот пристап (послободен превод) и на Методиевиот пристап (побуквален превод) (Мареш 1962).

Во врска со прашањето за разликите меѓу Охридската и Преславската школа, кои доаѓаат до израз токму во сферата на лексиката и во преведувачката техника се констатира дека за Преславската школа е карактеристичен буквалниот превод, калкирање на грчката зборообразувачка структура, тенденција кон преведување на грцизмите, протобугарски елементи (**san7, =r7tog7**), зборови со суфикс **=ii: kr7m6=ii, k7nig7=ii**, зборообразувачки средства познати кај Јоан Егзарх (Конески 1975:35–49).

Охридската школа се карактеризира со надоврзување на начелата на Моравската школа, со слободата на преводот, со чувањето на грцизмите и со отсутноста на тенденцијата кон калкирањето (Конески Б., 1986:9–23;

Рибарова 1986:56–57; Угринова-Скаловска 1972:20–28, 1985:51–55; Иванова-Мирчева 1982:125–127).

Во бројни трудови се истакнува важноста на текстолошкиот пристап (Жуковскаја 1964:5–17) кој е неразделно поврзан со проучувањето на лексичкиот систем на старословенскиот јазик (Цејтлин 1977:45) и со следењето на еволуцијата на текстовите, нивните промени при препишувањето и со тоа поврзаната појава на контекстуални варијанти и дублети, како и употребата на синоними. Ваков пристап кај нас е применет на пример при проучувањето на лексиката на Добромировото евангелие и на јужнословенскиот полн апракос (Десподова 1977, 1988).

Лексиката, исто така е анализирана и од аспект на регионална маркираност на лексемите. Според територијалната припадност, најопшта класификација е на јужнословенски и западнословенски дијалектен слој. Во рамките на јужнословенскиот слој обично се разликува прв јужнословенски слој (изрази за кои се претпоставува дека биле во кирилометодиевскиот јазик т.е. кои биле употребени при првиот превод, тоа се главно архаизми) и на втор јужнословенски слој (изразите кои навлегле во јазикот по пренесувањето на писменоста во Охрид и Преслав).

Посебен слој претставуваат моравизмите или пошироко западнословенизмите кои навлегле во текстовите во текот на нивната употреба во Велика Моравија (Соболевски 1900; Љвов 1965:263–272; КЕ 2:721; Десподова 1997:225–232; Рибарова 2005:17–39). Овие изрази само делумно се сочувани во нивните подоцнежни преписи, главно во оние кои потекнуваат од Охридската школа (Рибарова 2005:17–39).

Притоа е јасно дека секој збор во старословенскиот јазик не може да се подвргне на овој вид класификација, бидејќи голем дел од лексичкиот фонд на старословенскиот јазик спаѓа кон заедничкиот општословенски зборовен фонд (Љвов 1976:17–85).

Во некои трудови се применува и статистичкиот метод при истражување на лексиката на старословенските текстови. Така постапува на пр. Давидов (1996:9–30) при разгледувањето на односот на лексиката на „Беседа против богомилите“ на Презвитер Козма кон старословенската и староруската лексика. Во општи црти тој има разработено методологија за испитување на количествените карактеристики на текстот, врз основа на кои извлекува определени закономерности во лексиката на Беседата, во структурата на текстот. Притоа, истакнува дека од тој аспект разгледуваната лексика може да даде доста стабилни резултати (Давидов 1970:107-160; 1996:28-30). Употребата на статистичкиот метод во

проучувањето на старословенската лексика може да биде многу корисно, бидејќи на тој начин се откриваат и се докажуваат, и тоа математички точно, редица важни особености на текстот, кои со употреба на други методи не би можеле да се покажат (Давидов 1996:28–29). Статистичка анализа, покрај другите видови на анализа, применува и Мошињски (1975:285; 1990:280) во книгата за јазикот на Зографското евангелие.

Споменатите аспекти во одделни трудови различно се комбинираат. Тие се присутни и при проучувањето на македонските црковнословенски текстови. Во поголем број трудови проучувањето на старословенската лексика е составен дел од целокупната лингвистичка анализа на одделни црковнословенски текстови. Од деведесеттите години на минатиот век, па понатаму голем број македонски лингвисти во своите научни истражувања акцентот го ставаат токму на проучувањето на старословенската лексика, притоа комбинирајќи ги гореспоменатите аспекти или ги изучуваат и со нови методолошки пристапи. Меѓу бројните трудови кои ќе ги истакнеме трудовите на: Макаријоска Л. (2003, 2007, 2011, 2012, 2013), Макаријоска Л., Павлеска-Георгиевска Б. (2013), Поп-Атанасова С., Костовска В. (2005), Трајкова К. (2002), Цубалевска М. (2009, 2013) и др. Преферирањето на определен аспект зависи од целите на истражувањето, а тие се различни, на пр.: да се одговори на прашањето кој е автор на првиот превод на Светото писмо, кој грчки текст послужил како основа на тој превод и кој словенски дијалект е одразен во него; се разгледува проблемот за настанувањето на редакциите на старословенскиот превод на Светото писмо; се врши компарација на најстариот лексички слој со современите јазици, се поставува прашањето како течел по етапи старословенскиот превод на текстовите, какви лексички слоеви можеле да се откријат во ракописите итн.

Сознанијата за црковнословенскиот лексички фонд во македонските текстови е прилог кон научното документирање на македонскиот влог во развојот на средновековната словенска писменост, потврда за историскиот континуитет на нашата културна историја, за лексичката поврзаност на црковнословенскиот јазик со современиот македонски јазик, односно со македонските дијалекти и за единството на лексичкиот систем на дијахрониски план.

Литература

- Верещагин Е.М. (1971), *Из истории возникновения первого литературного языка Славян*, Переводческая техника Кирилла и Мефодия, Москва .
- Верещагин Е.М. (1972), *Варьирование средств выражения в переводческой технике Кирилла и Мефодия*, Москва.
- Večerka R. (1984), *Staroslověnština*, Praha 1984, 203–220.
- Večerka R. (1999), *Počátky slovanského spisovného jazyka, Studie z dějin staroslověnského písemnictví a jazykadokonce 11. století*, Praha.
- Давидов А. (1969/1970), *За някои аспекти при изучаването на старобългарската лексика (върху материал от "Беседа против богомилиите" на Презвитер Козма)*, Трудове на ВПИ "Братя Кирил и Методий", Велико Търново, т. VII, 3, 1969/1970, София, 107–160.
- Давидов А. (1996), *Старобългарска лексикология*, Велико Търново, 9–30.
- Десподова В. (1977), *Лексиката на Добромировото евангелие*, Македонистика 1, Скопје, 5–96.
- Десподова В. (1988), *Архаизмите и неологизмите во лексиката на Карпинското евангелие, Кирилometодиевскиот (старословенскиот) период и кирилometодиевската традиција во Македонија*, МАНУ Скопје.
- Десподова В. (1997), *Студии за македонската средновековна лексика*, Скопје-Прилеп, 225–232.
- Ѓорѓиќ П. (1975), *Старословенски језик*, Београд.
- Жуковская Л. П. (1964), *Лексические варианты в древних славянских рукописях. Исследования по исторической лексикологии древнерусского языка*, Москва, 5–17.
- Иванова-Мирчева Д. (1982), *Староболгарските литературные центры как "языковые школы"*, Старобългаристика, 6, кн. 3, 125–127.
- Јаѓиќ В. (1918), *Entstehungsgeschichte der kirchenslavischen Sprache*, Berlin.
- Конески Б. (1986), *Охридската книжевна школа*, Климент Охридски. Студии, Скопје, 9–24.
- Кривчик В.Ф., Можейко Н.С. (1974), *Старославянскии јазык*, Минск, 186–191.
- Кульбакин С.М. (1940), *Лексичке студије*, Глас Српске Краљевске Академије, CLXXXII, Београд.
- Kurz J. (1958), *Církevněslovanský jazyk jako mezinárodní kulturní (literární) jazyk Slovanstva*, Čs. přednášky pro IV mezinárodní sjezd slavistů v Moskvě, Praha, 13–35.
- Кирилometодиевска енциклопедия*, (1995), БАН, т. II (И–О) София.
- Львов А.С. (1965), *К вопросу о моравизмах в языке памятников старославянской письменности*, Slavia XXXIV, 263–272.

Львов А.С. (1966), *Очерки по лексике памятников старославянской письменности*, АН СССР, Москва.

Львов А.С. (1976), *Праславянский слой старославянской лексики*, ВЯ, 2, 17–85.

Макаријоска Л. (2003), *Лексиката на материјалната култура во македонските црковнословенски ракописи*, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“.

Макаријоска Л. (2007), *Студии од историската лексикологија*, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје.

Макаријоска Л. (2011), *Лексиката од областа на историјата на медицината*, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје.

Макаријоска Л. (2012), *Лексичките слоеви во македонската средновековна писменост*, Прилози на МАНУ, XXXVII, 1–2, Прилози посветени на академик Блаже Ристовски по повод неговата 80-годишнина, МАНУ, Скопје, 57–78.

Макаријоска Л., Павлеска-Георгиевска Б. (2013), *Македонската лексика низ вековите*, Скопје.

Макаријоска Л., Павлеска-Георгиевска Б. (2013), *Називи за лица во македонските средновековни текстови*, авторско издание, Скопје.

Мареш Ф. В. (1962), *Древнеславянский литературный язык в Великоморавском государстве*, ВЯ, 2.

Мошинский Л. (1984), *Słownictwo macedonskiego Ewangeliarza Popa Jowana wóbec Ewangeliarza Dobromira*, Зборник во чест на Блаже Конески, ФФ, Скопје, 171–179.

Мошинский Л. (1990), *Język kodeksu Zografskiego, Cz.I. Imię nazywające (rzeszownuk), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk, 1975, 285: Cz.II. Imię określające i zastępcze (przymiotnik, liszebnik, zaimek)*, PAN, Monografie slawistyczne 52, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Lódź.

Поп-Атанасова С., Костовска В. (2005), *Лексиката во поетските творби на Климент Охридски*, Скопје.

Рибарова З. (1986), *Охридските традиции и јазикот на македонската средновековна писменост*, Климент Охридски-студии, Скопје, 56–57.

Рибарова З. (2005), *Јазикот на македонските црковнословенски текстови*, МАНУ, Скопје, 17–39.

Соболевский А. И. (1900), *Церковно-славянские тексты моравского происхождения*, Варшава (РФВ 43).

Толстой Н.И. (1961), *К вопросу о древнеславянском языке как общем литературном языке южных и восточных Славян*, ВЯ 1, 52–66.

Трајкова К. (2002), *Лексиката на Станиславовиот пролог*, Скопје.

Угринова-Скаловска Р. (1972), *Јазичните особености на книжевните споменици од Охридската школа*, Предавања на V семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје, 18–28.

Угринова-Скаловска Р. (1985), *За средновековните книжевни школи во Македонија*, Климент Охридски, Студии, Скопје, 51–55.

Цейтлин Р.М. (1966), *О лексических особенностях языка старославянских памятников*, Вопросы Языкознания, 35–47.

Цейтлин Р.М. (1977), *Лексика старославянского языка. Опыт анализа мотивированных слов по данным древнеболгарских рукописей X–XI в.*, АН СССР, Москва.

Цейтлин Р.М. (1986), *Лексика древнеболгарских рукописей X–XI в.*, София.

Црвенковска Е. (2006), *Јазикот истилот на триодот*, Менора, Скопје.

Цубалевска М. (2009), *Ваташкиот минеј (со посебен акцент врз лексиката)*, Скопје.

Цубалевска М., Макаријоска Л. (2013), *Лексиката на коментарот кон Погодиновиот псалтир*, Скопје.